

GO TSENYA TLELEIMI SEKHWAMENG SA DIKOTSI TŠA DITSELENG

KE KA LEBAKA LA ENG GO DIRIŠWA MOEMEDI?

SEO O HLOKANG GO SE TSEBA

Sekhwama sa Dikotsi tša Ditseleng (RAF) ke inšuranse ya mmušo yeo e šomago go ya ka Molawana wa Sekhwama sa Dikotsi tša Ditseleng wa bo-56 wa 1996 (woo o mpshafadišwego). Ke mokgatllo wa Mmušo woo o hlametšwego go lefelela phumola-meokgo go batho bao ba gobetjego goba bao ba hlokomelwago ke batho bao ba lahlegetšwego ke maphelo a bona ka baka la go se hlokomele go mootledi goba mong wa koloi kae le kae mo Afrika Borwa.

Ke bomang bao ba ka tleleimago?

- O ka tleleima ge e ba kotsi e se molato wa gago o nnoši. Motho yo a bego a hlokometswe ke motho yo a bego a šoma a ka kgopela go lefelelwa ge e ba mohlakomedi wa lapa e se yena a nnoši a nago le molato kotsing yeo.
- O ka tleleima ge e ba o be o le monamedi wa koloi, thekisi, pese, theraka, bene goba sethuthuthu gomme o gobetše kotsing.
- O ka se tleleima ge e ba o se wa gobala mo kotsing.
- O ka se kgone go kgopela go lefelelwa ge e ba dikgobadi tša gago e se tše di 'šiišago'.
- Ge e ba mohu o be a se na batho ba a ba hlokometšego ba phelago ka yena, a ka se tsenyetšwe tleleimi.

Na o nyaka Moemedi?

O ka tleleima ka go lebanya go RAF, eupša

- go tleleima go RAF ke taba e raraganego e bilego e le e thata;
- dipego tša dingaka (RAF 1 le RAF 4) di swanetše go tlatšwa ke dingaka gomme di lefelelwe;
- go na le mangwalo a swanetšego go hwetšwa go tšwa go mokgatllo wa Tirelo ya Maphodisa ya Afrika Borwa a be a lefelelwe;
- lengwalo la semolao leo le ngwadilwego pele ga mokomišinare (afitafiti) leo le hlaloso go tsela yeo ka yona kotsi e diragetšego le swanetše go sepedišwa gotee le diforomo tša go tleleima;
- dipego tša dingaka di swanetše go hwetšwa go tšwa dipetleleng le go tšwa go dingaka gomme di lefelelwe;
- o swanetše go bontšha bogolo bja tleleimi ya gago – ke gore o bolele mo foromong ya gago gore o kgopela go phumolwa meokgo ditshenyagalelong tše di fapa-fapanego tše bjalo ka go opelwa le go tšaišega, go lahlegelwa ke dilo tše di nolofatšago bophelo, go golofatšwa mmeleng, go lahlegelwa ke go kgona go itirela dilo tše dingwe le letšhogo le legolo (ditahlegelo tše di bakilwego ke kotsi ka go lebanya), go lahlegelwa ke tšehele e tsenago, go lahlegelwa ke bokgoni bja go itirela tšehele, ditshenyagalelo tša ka moso tša dingaka le dipetlele le ditshenyagalelo tše di šetšego di lefeletšwe (ditahlegelo tše di bakwago ke kotsi le ge e se ka go lebanya);

- gore o tleleimele go phumolwa meokgo ditshenyagalelo tše di bakilwego ke kotsi ka go lebanya tše bjalo ka go opelwa le go tšaišega, go lahlegelwa ke dilo tše di nolofatšago bophelo, go golofatšwa mmeleng, go lahlegelwa ke go kgona go itirela dilo tše dingwe le letšhogo le legolo, o swanetše go tsenya pego ya go lekodišišwa ga kgobalo e 'šiišago' (RAF 4) yeo e tšwago go setsebi sa tša kalafo seo se lekodišitšego kgobalo ya gago gomme sa hwetša gore e a 'šiiša' bjale ka ge go hlalowa go Molao le Melawanalawana.

Moemedi yoo a šomago ka ditseleimi tša dikgobadi tša batho ka mo go kgethegilego o na le tsebo le boitemogelo bja go go thuša go kgonthiša gore tleleimi ya gago ya go lefelelwa e balelwe gabotse le go išwa go RAF go ya ka Molao le Melawanalawana. Go na le dinako tše di lekanyeditšwego tša go tsenya tleleimi tše go motho a se a di hlompago di kago dira gore kgopelo e se be le matla (e tšewe e sa swanelega).

Baemedi ba bantši bao ba šomago ka ditseleimi tša dikgobadi tša batho le bona ba tla ba le ditshenyagalelo gomme ba lefelela tše di nyakegago bakeng sa go gatela tleleimi ya gago magato ge go sa letetšwe gore e feleletšwe.

Ge e ba moemedi wa gago wa molao a sa sepedišego kgopelo ya gago gabotse, a tlogela kgopelo ya gago e kgaotšwa goba a tleleima tšehele ya ka tlase, o ka ipelaetsa go mokgatllo wa profenseng ya geno o swanetšego wa semolao le/goba o ka bega moemedi wa gago. Ge e ba o tsenya tleleime ka bowena gomme wa dira phošo goba wa tlogela kgopelo ya gago e fetwa ke nako gomme e kgaotšwa, RAF e ka se go lefelele e bile o ka se hwetše phumola-meokgo le ge e le efe.

Moemedi yoo a šomago ka dikgobadi tša batho o na le tsebo le boitemogelo bja go go eletša ge e ba palomoka ya tšehele yeo RAF e e lefeletšego bakeng sa kgopelo ya gago e a kwala le go lekanela go lebana le maemo a gago.

E tla ba bokae?

Baemedi ba molao ba bantši bao ba šomago ka dikgopelo tsa batho ba ikemiseditšego go sepediša tleleimi ya gago

- go ithekgele ka mafelelo a yona (ge o e hweditšego o a ba lefela, ge o sa e hwetša ga o lefe);
- ka go dumelelana ka go ntšha bonnyane bjo bo itšego, moemedi o go lefiša tefo ya mehlang go ya le ka seo se dumelelanwego. Moemedi a ka ba a ikemiseditšego go leta go ba go fihla molato o fedile gore a lefelelwe ditfo tše di mo swanetšego ka moka go akaretša le ditshenyagalelo tsa gagwe

Baemedi ba bantši bao ba šomago ka dikgobadi tša batho gape ba ka ikemišetša go rwala goba go lefela ditšehele tše di nyakegago, go akaretša go hwetša dipego tša maphelo le dipego tsa semolao le tše di tšwago go dingaka go ithekgele ka la gore ba tla lefelelwa

GO TSENYA TLELEIMI SEKHWAMENG SA DIKOTSI TŠA DITSELENG

SEO O HLOKANG GO SE TSEBA

BORAMOLAO BA GAGO - BAELETJI BA GAGO BA GO TSHEPE

ditshenyegalelo tseo ge o lefelelwa dikgobadi tša gago. Tše dingwe tsa ditshenyegalelo tše ba tla di lefelelwa go tšwa go RAF e le ditšhelete tseo batho ba fapa-fapanego ba di lefelelwago tseo di ba swanetšego

Moemedi yoo a šomago ka tumelano ya go lefša (e sego go ya ka mafelelo a taba) a ka go lefšaga go ya ka tumelano bakeng sa mošomo ka moka woo a o dirilego le ditshenyegalelo ka moka tseo a bilego le tšona.

Baemedi ba bangwe ba nyaka gore o ba lefelele ge molato wa gago o dutše o tšwela pele.

Ge e ba moemedi o šoma motheong wa gore mafelelo a molato e tla ba afe (ge o e hweditše o a ba lefela, ge o sa e hwetša ga o lefe)

- tumelano e swanetše gore e saenwe ke bobedi wena le yena moemedi (wena o swanetše go nwa kopi ka nako ya ge le saena);
- moemedi o swanetšwe ke go hwetša bonnyane bja gore molato o sepetše gabotse godimo ga tefo ya mehleng yeo a e hwetšago. Bonnyane bjo bja go lefelwa ge molato o sepetše gabotse bo lekanyetšwa go ya ka Molawana wa Ditefelelo tša Maphetho gomme ga se bja swanela go feta 25% ya tšhelete yeo wena o e lefšago goba bja ba ka godimo ga tefelelo ya mehleng ka 100%, ye nngwe le ye nngwe ya tše tše pedi yeo e lego e nnyane ke yona a swanetšego go e lefša
- le wena o swanetše go lefelela ditshenyegalelo tše dingwe (tše bjalo ka ditefelelo tsa ditsebi tša kalafo le ditsebi tše dingwe, dipogo tša kalafo, mangwalo ao a tšwago maphodiseng, ditefelelo tsa dikgoro tsa tshoko bj. bj) Tše dingwe tša tše di tla tšwa go RAF e le karolo ya ditshenyegalelo tseo batho ba fapa-fapanego ba di lefelelwago.

Ge e ba o sa kwešiše tefo goba tumelano yeo e ithekgilego ka Mafelelo a taba o swanetše go kgopela moemedi wa gago gore a go hlalose tše gabotse.

Na o ka tsenya tleleimi go RAF ka go lebanya?

Ee o ka e tsenya. RAF e na le lenaneo leo le šomago leo le fihlelelago batho bohle leo le nago le baemedi bao ba nago le tsebo diofising tša yona tsa makala. Gape e na le baemedi dipetleleng tše kgolo ka moka tša mmušo.

Ge o le sepetlele o ka batamelwa ke moemedi wa RAF ya a ithaopelago go go thuša go dira kgopelo ka go lebanya.

Ga o gapeletšego go tsenya kgopelo ka go lebanya go RAF (tleimi ya go lebanya) goba go kgetha moemedi yoo a šišintšwego ke motho yo mong yo kopanego le yena sepetlele goba lefelong le lengwe.

O na le tshwanelo ya go ikgethela moemedi.

Hlahloba gore moemedi o ngwadišitšwe e bile o na le tswalano e botse le mokgatlo wo o swanetšego wa molao profenseng yeo. Gaešita le ge RAF e tla go thuša ka go go hlalose tša gore o ka tleleima bjang le go go thuša go tlatša difomo, o tla swanelwa ke go hwetša le go lefelela mangwalo ka moka ao a nyakegago, go akaretša le dipego tsa dingaka.

Mokgatlo wa RAF ke wona mokgatlo woo o tla bego o tleleima go wona gomme ke mošomo wa bona go nyakišiša le go phaela ka thoko ditseleime ka moka tseo o bonago o se wa swanelwa ke go di lefelela.

Go ka ba le go fapana ga dikgopelo magareng ga gago le RAF ge e le mabapi le ge e ba o swanetše go phumolwa meokgo (go ya ka tshwanelego ya taba) le gore ge go le bjalo, tefo ya gago e swanetše go ba bokae. Gape RAF e swanetše go kgotsofala gore kgobalo ya gago e a 'šišiša' pele o ka swanela ke go lefelelwa go opelwa le tšaišego. RAF e ka gana kgopelo ya gago motheong wa gore ga o swanelele ge gore dikgobadi tsa gago ke tše di sa 'šišišego.' Ba ka ba ba phetha ka la gore le wena o na le letsogo kotsing gomme ba go nea karolo e itšego ya go lahlegelwa ga gago. Ge o se wa hwetša keletso e tšwago go moemedi yo a ikemetšego, o ka se kgone go tseba ge e ba tefo yeo RAF e kgethago go go nea yona e a kwala le/goba ge e ba kgopelo e ganwa ka mo go swanetšego. Ka nako ye o swanetšego go nyaka keletšo ya ditsebi tše ikemetšego o ka hwetša gore nako e fetile.

O na le nako e kaakang gore o tsenye kgopelo?

Tleleimi e swanetše go tsenywa nakong ya mengwaga e meraro (3) go tloga letšatšing leo kotsi e diragetšego ka lona ga e ba mootledi le/goba mong wa sefatanaga seo se nago le molato o a tsebja. Ge e ba go sa kgonege go tseba mong wa koloi e molato goba mootledi wa yona gona tleleimi e swanetšwe go tsenywa sebakeng sa mengwaga e mebedi (2).

Nako ya go leta ka morago ga ge kgopelo e tsentšwe ke matsatsi a 120.

Ka morago ga moo disamone di ka romelwa mengwageng e mehlano (5) go tloga letšatšing leo kotsi e diragetšego ka lona. Ge e ba kgopelo ya gago e šilwe ke nako goba disamone di se tša romelwa ka nako, kgopelo ya gago e ka se be le matla (e tla tšewa gore ga ya swanelega).

Seo o ka se botšišago moemedi wa gago

- Moemedi wa gago o tla tleleima bokae.
- Moemedi wa gago o nagana gore tleleimi e tla tšea nako e kae gore e phethwe.
- Dipotšišo ka ditefelo le ditshenyegalelo tše dingwe.
- Kgopela dipego tsa gore tleleime e tla kae gore o kgone go bona gore tleleimi ya gago e sepedišwa bjang.
- Kgopela pego e feletšego ya akhaonto ya gago mafelelong a molato wa gago.

O swanetše go dira eng ka morago ga kotsi?

Tšea maina ka bottlalo, aterese (ya mošomong le ya gae) le dinomoro tsa go ikgokaganya (sellathekeng le ya mogala) tsa baotledi ka moka, banamedi le dihlatse, le dinomoro tsa kgatišo ya koloi.

Tšea boitsebiso ka bottlalo bja maphodisa goba bahlankedi ba sephethephethe bao ba lego gona lefelong la kotsi gore o kgone go tseba gore ke setešene sefe sa maphodisa seo se tla nyakišišago kotsi yeo.

Tšea boitsebiso ka ampolense ge e ba go kgonega.

Tšea boitsebiso bja khamphani yeo e gogilego koloi gore koloi ya gago e latelelwe gore e tšewe dinepe pele e lokišwa.

Ge e ba o gobetše la go šišiša gomme o sa kgone go itirela selo sa tše di lego ka mo godimo, leka gore o hwetše setho sa lapa goba mogwera yo a tlogo go tšea boitsebiso bjo a ka bo kgonago go tšwa go SAPS yeo e nyakišišago kotsi, gomme ge go kgonega le kopi ya pego ya kotsi.

O ka holega kudu ge e ba o ka ba le setsebi seo se nyakišišago maemo a kotsi ka pejana ka moo go kgonegago ge e ba go ka direga gore go be le dipelaolo tša gore kotsi e diregile bjang.

Bega kotsi go SAPS nakong ya diiri tše 48. Dikotsi ka moka tšea go tšona go nago le dikgobadi tsa batho goba lehu di SWANETŠE go begwa maphodiseng ke baotledi ba dikoloi tšea di bilego kotsing ka pejana ka moo go ka kgonegago ka gona.

Ge e ba o gobetše kudu goba o sa kgone go dira se kgopela setho sa lapa goba mogwera go nyakišiša ge e ba kotsi e ile ya begwa ke motho yo mongwe goba aowa, le go kgopela SAPS go nyakišiša gape.

Ge e ba o šetše o kgethile moemedi, a ka go thuša ka se.

Bega kotsi go RAF ge e ba motho yo mongwe gape o ile a gobala gotee le wena, gomme wena o be o otlela koloi yeo e bilego kotsing. Moemedi wa gago a ka go thuša ka se.

Ge e ba kotsi e sa nyakišišwe ke SAPS leka go hwetša boitsebiso go tšwa go dihlatse ka moka kapejana ka moo go ka kgonegago ka gona.

Ga o gapeletšego go tšea dinepe tsa lefelo le dikoloi tšea di bilego kotsing go lona, eupša go tla go thuša kudu ge e ba go tsoga dipelaolo mabapi le kotsi.

Ge o tšea dinepe tsa lefelo leo kotsi e diragetšego go lona bontšha mešale tša yeo e lego gona go tšwa kotsing yeo e šetšego mo tseleng goba mehlala yeo e bilego gona ya go thelela ga dikoloi goba maswao a mangwe gape a moo kotsi e diragetšego.

Go tšea dinepe tša dikgobadi tša gago le gona go tla thuša ka morago go hlatsela ditshenyegalelo tša gago.

Tlišega gore ngaka yeo e go alafago e bega ketelo goba e nea pego e tletšego, go akaretša le kalafo – kudukudu ge e ba o sa alafše ke ngaka ya gago ya ka mehla.

Go thala seketšhe seo se bontšhago mafelo goba dilo tšea di ka se šuthego le gona go ka thuša.

LAW SOCIETY
OF SOUTH AFRICA

Tel: (+27) 12 366 8800
Fax: (+27) 12 362 0969
www.LSSA.org.za

P O Box 36626
Menlo Park 0102
Docex 82, Pretoria
304 Brooks Street
Menlo Park, Pretoria 0081

GO TSENYA TLELEIMI SEKHWAMENG SA DIKOTSI TŠA DITSELENG

SEO O HLOKANG GO SE TSEBA

Pukwana ye ke ya tshedimošo feela gomme e ka se dirišwe e le keletšo ya semolao.
© Law Society of South Africa 2014. Picture source: Thinkstock